Andreides Gábor
Új magyar könyv Itália politikatörténetéről

Szabó Tibor: *Olaszország politikatörténete* (1861-2011)

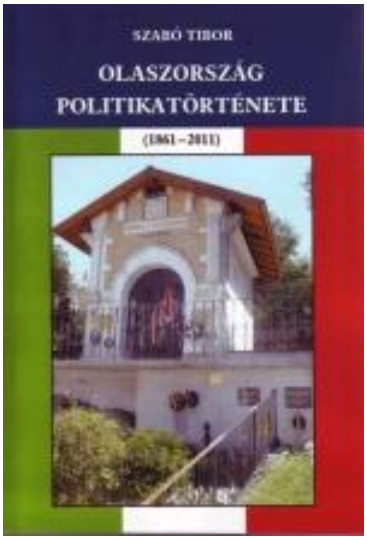

2011 és 2012 fordulója rendkívül szerencsés időszak a magyarországi italianisták számára. Olaszország az elmúlt esztendőben ünnepelte Olaszország egységes állami létének 150. évfordulóját, idén, 2012-ben pedig ismét alkalom nyílik, hogy az Appennin-félszigetről beszéljünk, illetve az olasz történelem egy igen sokat vitatott időszakával foglalkozzunk: október 28-án lesz ugyanis 90 esztendeje, hogy szinte teljes ismeretlenségből Benito Mussolini 39 évesen az Olasz Királyság miniszterelnöke lett. 2013-ban azután pedig már az Olaszországot két évtizedig irányító fasizmus bukásának jön el az évfordulója, hiszen hetven évvel azelőtt, 1943. július 24–25.-re virradó éjszaka a Fasiszta Nagytanács megfosztotta Mussolinit hatalmától, minek következtében a fasiszta rendszer megbukott Olaszországban. Mindhárom esemény meghatározó fontosságú volt Itália modernkori történelmében és alapvető jelentőséggel bírt az olasz társadalom fejlődésére. Mindezek mellett pedig 2012–2013-ban magyar–olasz kulturális évad kerül megrendezésre Magyarországon és Olaszországban is egyaránt. Van és lesz is lehetőség Olaszországról beszélni.

Szabó Tibor filozófus, a Debreceni Egyetem Politológia Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense, akinek tudományos munkássága fókuszában mindig is jelen volt Olaszország, az itáliai történelem és kultúra, él is a lehetőséggel, hiszen a szegedi Meridionale Belvedere Kiadó gondozásában idén jelent meg *Olaszország politikatörténete (1861–2011)* című kismonográfiája. A tíz fejezetre, illetve alfejezetekre osztott kötet abból a célból született, hogy az egységes Itália történeti, politikai, társadalmi és természetesen kulturális aspektusait egységben mutassa be a magyar olvasónak. Kifejezetten fontos a könyv megszületése, mert ahogy Szabó professzor is írja bevezetőjében, a hazai „történelmi és a politikatudományi szakirodalomban igencsak elhanyagolt területnek számít Itália, az egységes nemzetállamként csak a XIX. században létrejött Olaszország.”

Itália két évezred óta meghatározó jelentőségű területe volt az európai fejlődésnek, geopolitikai és kulturális tekintetben ma is lényeges a szerepe Európában. A félszigeten a Római Birodalom bukását követően a bizonytalan, vagy kevésbé bizonytalan kísérletek ellenére nem jött létre az egységes olasz nemzetállam. A XVIII. század végén XIX. század elején egy 27 esztendős tábornok, és forradalmi eszméket képviselő serege valóban felébresztette a szunnyadó olasz nacionalizmust. Buonaparte tábornok – az 1796-os itáliai hadjáratig a későbbi Napóleon császár akkurátusan hangsúlyozta itáliai (korzikai) származását – katonai vállalkozása azonban nem volt minden öncéltól mentes: legfőbb feladatának az

észak-olasz területeket megszállva tartó osztrák uralom felszabadítását tartotta. Az Alpokon túlról érkező republikánus szellem hamar népszerűvé vált Itáliában, köztük Nápolyban, ahol megalakult a Nápolyi Köztársaság (Repubblica Partenopea). A nápolyi királyság a későbbiekben érdekes kísérlet helyszíne és központja lett: Joachim Murat, Napóleon császár sógora, immáron nápolyi uralkodóként opportunizmust sem nélkülöző elgondolásból 1814–1815-ben e területről kívánta egyesíteni az itáliai félszigetet, amely végül is néhány évtizeddel a Savoyai-dinasztia jogara alatt egyesült.

Tökéletesen igazak Szabó Tibor szavai az idén kilenc évtizede hatalomra került olasz fasizmussal kapcsolatban, amennyiben az az olasz politikatörténeti és politikatudományi szakirodalom mindmáig alapvető vitákat kiváltó eseménye. Az első fascio di combattimentók 1919. március 21-én alakultak meg Milánóban, majd rövid időn belül, 1921. november 7-én Mussolini pártá is alakította mozgalmát – ez volt a mozgalom harmadik országos kongresszusa –, létrehozván ezzel a Fasiszta Nemzeti Pártot (Partito Nazionale Fascista). A rendszer egyik alapvető célja a társadalom és olaszok millióinak fasizálása volt. Új, minden tekintetben szellemileg és fizikailag is „hódító" a fasizmus céljainak, expanziójának megfelelő olasz polgár nevelése volt a cél. Ennek jegyében „italianizálták" az olasz nyelvet is, többek között hadjáratot hirdettek az idegen szavak és kifejezések ellen. A magázást jelentő Lei (Ön) egyes szám harmadik személyű személyes névmás használata ellen 1938-tól kifejezetten kampányt indítottak és a Voi (Maga) többes számmásodik személyű alak használatát preferálták. Ezt azonban nem az egyenlőség jegyében tették, hanem mert az itáliai spanyol uralom egyik nyelvi emlékének, hispanizmusnak, vagyis idegen elemnek tartották. A rendszer és Mussolini egyik legfontosabb viszonyításai pontja, történeti előképe az ókori Római Birodalom és Augustus császár időszaka volt. A fasiszta építészet is gyakran és sokat merített a pax romana korszakából. Jó példa erre az EUR (Esposizione Universale), az olasz főváros legmodernebb negyede, amely az 1942-re tervezett világkiállításra épült volna, amit közben elsöpört a második világháború.

Közvetlenül a világháborút követően az egyik legfontosabb kérdés az államforma kérdésének rendezése, majd ezt követően az ország talpra állítása volt. A demokratikus Itália megteremtése embert próbáló feladat volt – erről, a sikerekről és kudarcokról bőven és részletesen szól a VIII. fejezet, illetve beszélnek annak alfejezetei. A 93. oldaltól 152.oldalig tartó rész a könyv legnagyobb terjedelmű része és olyan alapvető fontosságú eseményekről is beszámol az elmúlt fél évszázad olasz történelméből, mint az apertura alla sinistra vagy az „ólom évek" időszaka és a terrorizmus.

Az 1987 és 1992 közötti időszak számos tekintetben alapvető fontosságú a modernkori Olaszország történetében, olvashatjuk a IX. fejezetben. A nemzetközi politikában bekövetkezett mélyreható változások, a bipoláris rend megszűnése, a Szovjetunió széthullása, a Balkánon tapasztalható nemzetiségi feszültségek és az abból adódó migrációs folyamatok hatalmas kihívások elé állították az olasz politikai vezetést. Ráadásul Itália belpolitikai viszonyait húsz esztendő után ismét két olyan súlyos esemény zavarta meg, amelyek különkülön is komoly károkat okoztak volna, 1992-ben azonban a történések egyszerre jelentkeztek. Egyrészt februárban egy egészen aprónak tűnő milánói korrupciós ügyből kipattanó országos botrány felborította és elsöpörte a második világháborút követően megalakult úgynevezett első köztársaság politikai intézményrendszerét. Olyan tradicionális politikai pártok lettek semmivé rövid időn belül, amelyek évtizedekig

uralták az olasz belpolitikát, ezzel párhuzamosan új, addig nem ismert politikai alakzatok jelentek meg a színen. Másrészt az év közepén történt brutális gyilkosságok okozta általános megdöbbenés és országos gyász, a maffia fokozódó terrorjának hatására a társadalom végérvényesen és határozottan szembefordult a szervezett bűnözéssel és a kapcsolódó, vele összejátszó korrupt politikai rendszerrel; a titkos megállapodásokkal, a pénzmosásokkal, az árulásokkal és a politikai gyilkosságokkal.

Az utolsó fejezetek már napjaink Olaszországának mindennapos problémáiról, a belpolitikai csatározásokról, Silvio Berlusconi többszöri kormányáról, a pénzügyi és politikai gondokról, az olasz társadalom változásáról, az olasz identitás kérdéséről szólnak. Arról az olasz identitásról, amelynek sebezhetőségére a 150. évforduló kapcsán országszerte megrendezésre kerülő ünnepségek kristálytisztán hívták fel a figyelmet, és amelynek megerősítése – ebben is igaza van a szerzőnek – az elkövetkező évek egyik legnagyobb feladata lesz.

Formai észrevételei az olvasónak nemigen lehetnek, a könyv jól tagolt és olvasható. Technikai jellegű megjegyzés is csak egy esetben merülhet föl: sajnos igen sok helyütt található nyomdai figyelmetlenségből adódó elütés, pontatlanság és hiba. Gyakran nevek, fogalmak szerepelnek hibásan az egyik, majd tűnnek föl pontosan a másik oldalon. Éppen ezért az alaposabb szerkesztői munka sokat segíthetett volna e pontatlanságok elkerülésében. Mindez azonban korántsem von le Szabó Tibor munkájának értékéből, naprakészségéből. A könyv hiánypótló és jelentősen gazdagítja az Olaszországról szóló történeti munkák – sajnos még mindig csekély számban megjelenő – sorát.

Szabó Tibor: ***Olaszország politikatörténete (1861–2011).*** 196 o. Belvedere Meridionale Kiadó, Szeged, 2012. 196 old. ISBN 978-963-9573-82-6. Kiadói ár: bruttó 1575 Ft